

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
Ченуша О.С.
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Анотація. Діяльність вітчизняних підприємств в сучасних умовах є складним не лише через кризові явища в економіці України, «недосконалість» ведення бізнесу, а й в недооцінці керівниками підприємств необхідності створення та забезпечення належного рівня захисту підприємств від зовнішніх та внутрішніх загроз для забезпечення їх сталого розвитку. Предметом дослідження є економічна безпека підприємства та її забезпечення в умовах змінності умов ведення бізнесу. Метою даної наукової статті є дослідження теоретичних основ забезпечення економічної безпеки підприємства. В статті систематизовано, узагальнено та уточнено визначення терміну «економічна безпека підприємства». Визначено економічну безпеку підприємства як стан повноцінного здійснення діяльності суб'єктом господарювання за рахунок безперервного функціонування механізмів протидії та адаптації діяльності підприємства зовнішнім та внутрішнім негативним факторам (загрозам), раціонального використання наявних ресурсів (потенціалів), що забезпечує його сталий розвиток та досягнення поставлених цілей. Виявлено функції, принципи, об'єкти безпеки та складові системи економічної безпеки підприємства. Запропоновано концепцію забезпечення економічної безпеки підприємства, що дає цілісне уявлення про мету, завдання, принципи та інструменти її досягнення, для подальшого розроблення заходів щодо нейтралізації загроз внутрішнього та зовнішнього середовища. Виокремлено концептуальні положення управління економічною безпекою підприємства. Подальші дослідження щодо уточнення та поглиблення концепції управління економічною безпекою допоможе керівництву підприємств ефективно організувати раціональне використання наявних ресурсів та потенціальних можливостей в умовах невизначеності та змінності ринкового середовища в стратегічній перспективі.

Ключові слова: загрози, зовнішнє середовище, економічна безпека підприємства, концепція, сталий розвиток, управління.

CONCEPTUAL BASIS OF ENTERPRISE' ECONOMIC SECURITY ENSURING
Oleksandr Chenusha
National Technic University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Summary. The activities of domestic enterprises in modern conditions is difficult not only cause of the Ukrainian economic crisis, of doing business "imperfection", but also in the underestimation of company managers need to create and ensure an adequate level of enterprises protection from internal and external threats for ensuring their sustainable development. The subject of this article is enterprise economic security and its support in terms of doing business variability. The aim of this research paper is to study the theoretical foundations of enterprise economic security. In this research article it was systematized, generalized and clarified the definition of "enterprise economic security". It was determined the enterprise economic security as a state of full implementation of the entity by continuous functioning of mechanisms to combat and adapt the enterprise for internal and external negative factors (threats), by rational use of available resources (potentials), which ensures its sustainable development and comprehension of the goals. It was discovered the functions, principles, objects and security components of economic security system. It was proposed the enterprise economic security concept that provides a holistic view of the aim, objectives, principles and tools to achieve it, to further development of measures to neutralize threats of internal and external environment. It was determined conceptual theses of enterprise economic security management. Further research on refining and deepening of enterprise economic security management concept could help companies' leadership to organize effectively the rational use of available resources and potential opportunities in conditions of uncertainty and variability of the market environment in the strategic perspective.

Keywords: threats, environment, enterprise economic security, concept, sustainable development, management.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток світової економіки та трансформації, що відбулися в Україні з моменту здобуття нею незалежності, призвели до зміни структури господарства. Головним стало те, що приватизація призвела до того, що попов-

нення бюджету та формування ВВП країни стало завданням приватних підприємств, тому їх ефективна діяльність та економічна безпека стала запорукою економічної безпеки та незалежності країни в цілому. Незважаючи на дослідження європейського досвіду щодо вирішення таких проблем протягом періоду існування незалежної України, фактично ще не вдалося розробити концептуальні засади системи безпеки підприємств відповідно до вимог національної економіки та адаптувати її до зовнішніх умов. На сьогодні, забезпечення економічної безпеки підприємств є одним з ключових завдань керівництва, безпосередньо залежить від їх управлінських рішень в умовах змінності ринкового середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням теоретичних основ трактування поняття «економічна безпека підприємства» (ЕБП) та концептуальних засад її формування та забезпечення приділяють увагу як зарубіжні, так і вітчизняні вчені-економісти, зокрема, Г. Азаренков [1], З. Варналій, В. Геєць [2], О. Гудзь, С. Довбня [3], В. Дрикань [4], Н. Капустин [5], Г. Козаченко, О. Користін [6], О. Ляшенко, О. Мельник, В. Тамбовцев, В. Ярочкін та інші. Проте, систематизації та поглиблення потребують теоретичні основи економічної безпеки підприємства в умовах змінності умов сучасного ведення бізнесу.

Невирішені складові загальної проблеми. Для ефективного вирішення будь-яких питань, важливим є визначення об'єктів управління, теоретичне обґрунтування основних визначень для подальшого формування системи економічної безпеки підприємства, критеріїв її оцінювання та розроблення заходів щодо покращення стану виокремлених показників. Діяльність вітчизняних підприємств в сучасних умовах є складним не лише через кризові явища в економіці України, «недосконалість» ведення бізнесу, а й в недооцінці керівниками підприємств необхідності створення та забезпечення належного рівня захисту підприємств від зовнішніх та внутрішніх загроз для забезпечення їх сталого розвитку. Все це актуалізує дану тему дослідження.

Формулювання цілей статті. Цілями даної наукової статті є дослідження теоретичних основ забезпечення економічної безпеки підприємства, виявлення складових системи економічної безпеки, що дозволить сформулювати концепцію забезпечення економічної безпеки підприємства для подальшого розроблення заходів щодо нейтралізації загроз внутрішнього та зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на швидкий та різноаспектний розвиток теорії управління та її об'єктів, трактування терміну «економічна безпека підприємства» пройшло багато переосмислень. Аналіз наукових думок щодо визначення поняття ЕБП дає змогу зробити висновок, що різні автори у своїх похідних дослідженнях використовують різні тлумачення даного поняття. З одного боку, використовується широкий підхід до трактування, при якому більшою мірою втрачається сутність ЕБП як окремої економічної категорії, або, на противагу – вузьким підходом, який не показує всі сторони цього явища. Крім того, в залежності від форми власності, сфери діяльності, розміру підприємства, стратегії розвитку, пріоритетів поняття ЕБП та його розуміння керівництвом буде різним. Систематизація трактувань ЕБП залежно від підходів представлено у табл. 1.

Узагальнюючи такий розподіл за напрямками визначення терміну ЕБП, варто зазначити, що найбільш комплексним є їх поєднання, що в результаті сформує визначення похідного (більш широкого терміну) – «система економічної безпеки підприємства». Її дослідження доцільно виконувати в двох головних напрямках (підсистемах) – загрози безпеки ведення господарської діяльності та захист системи від її дії [6].

Єдність думок проявляється у тому, що ЕБП передбачає адаптацію підприємства до умов змінного зовнішнього середовища з метою протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам діяльності суб'єкта господарювання за рахунок розроблення комплексу заходів безпеки.

На підставі аналізу та систематизації існуючих трактувань пропонується наступне визначення: економічна безпека підприємства (ЕБП) – це стан повноцінного здійснення діяльності суб'єктом господарювання за рахунок безперервного функціонування механізмів протидії та адаптації діяльності підприємства зовнішнім та внутрішнім негативним факторам (загрозам), раціонального використання наявних ресурсів (потенціалів), що забезпечує його сталий розвиток та досягнення поставлених цілей.

Таблиця 1 – Систематизація трактувань терміну «економічна безпека підприємства»

Підхід до трактування	Визначення
Безпека як комплекс заходів захисту від загроз	– комплекс заходів, які сприяють підвищенню фінансової стійкості господарчих суб'єктів за умов ринкової економіки, які захищають їх комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів [3].
Безпека як властивість системи зберігати свою цілісність	– сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів [2]; – кількісна та якісна характеристика властивостей фірми, що відображають здатність самовиживання і розвитку підприємства в умовах виникнення зовнішньої та внутрішньої економічної загрози [5];
Безпека як умова функціонування	– становище найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства на теперішній час і в майбутньому [7]; – захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього оточення та здатність своєчасно усунути загрози або пристосуватися до існуючих умов [8].
Безпека як стан захищеності системи від загроз	– захищеність науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу підприємства від прямих (активних) або непрямих (пасивних) загроз [9]; – стан підприємства, за якого воно нейтралізує негативні зовнішні впливи та досягає поставлених цілей при найбільш ефективному використанню наявного потенціалу в умовах невизначеності [4].

Комплексний підхід до управління ЕБП передбачає виокремлення об'єктів безпеки, тобто тих складових, на які мають бути спрямовані зусилля керівництва для забезпечення безпеки (ті, що потребують захисту) [6].

Об'єктами безпеки підприємства виступають всі його наявні ресурси та потенціали (природні, фінансові, технологічні, інформаційні, людські), за рахунок яких здійснюється його функціонування та може бути забезпечене потенційне зростання в майбутньому.

Складові (підсистеми) ЕБП є сукупністю певних функціональних напрямів системи безпеки, які відрізняються за джерелом формування, способом забезпечення, змістом та потенціальним впровадженням у процес здійснення господарської діяльності [10].

Таким чином, метою ЕБП є вплив на реальні та потенційні загрози діяльності підприємства для забезпечення максимально ефективного його функціонування в теперішній час і сталого розвитку в майбутньому.

Функції ЕБП та складові підсистеми не є подібними для всіх підприємств та можуть змінюватися (ранжуватися) залежно від стану, в якому знаходиться підприємство в конкретний період часу, та сфери його діяльності [11].

Зв'язок складових ЕБП та об'єктів безпеки підприємства схематично представлено на рис. 1.

Систематизація всіх складових, в поєднанні з принципами, функціями та іншими атрибутами системи ЕБП для досягнення стану безпеки підприємства веде до необхідності розроблення та впровадження заходів, які втілюються у концепції ЕБП. Окремі трактування такої концепції полягають в тому, що вона є системним та цілісним розумінням, баченням і уявленням шляхів нейтралізації небезпек зовнішнього та внутрішнього характеру, що реально загрожують або можуть потенційно загрожувати підприємству, а також дієвих способів мінімізації їх наслідків, для забезпечення сталого розвитку підприємства [1].

Забезпечення ЕБП має базуватися на узагальнюючих принципах, які можна поділити на дві групи: етичну (законність, своєчасність, корпоративну етику і конфіденційність тощо) та управлінську (централізоване керівництво, компетентність, економічна доцільність, безперервність, самостійність і відповідальність за забезпечення ЕБП тощо). Дотримуватись етичних принципів має весь персонал підприємства а виконання управлінських буде залежати від конкретної посади.

Рисунок 1 – Зв'язок складових ЕБП та об'єктів безпеки

Таким чином, концепція економічної безпеки підприємства має представляти цілісне уявлення про мету, завдання, принципи та інструменти її досягнення (рис. 2).

З огляду на концепцію ЕБП можна виокремити такі положення управління нею, як: необхідність постійного моніторингу та діагностики ЕБП; дослідження ЕБП як в статичному, так і в динамічному аспекті; забезпечення ЕБП є складовою стратегії управління підприємством; проведення постійного аналізу та оцінювання факторів зовнішнього і внутрішнього середовища; контроль доступу до ресурсів підприємства; при оцінюванні ЕБП необхідно враховувати як результати діяльності підприємства, так і потенціальні можливості; врахування етапу життєвого циклу підприємства при управлінні ЕБП; використання альтернативних методичних підходів до оцінювання ЕБП залежно від особливостей функціонування підприємства та ранжування його функціональних складових; ключовою складовою забезпечення ЕБП є персонал підприємства, який в першу чергу має нести відповідальність щодо захисту інформації підприємства.

Висновок. З розвитком науково-технічного прогресу, ускладненням процесів виробництва та його автоматизацією, зростанням напруженості у ринкових відносинах через підвищення рівня конкуренції, посиленням ролі інформації в економіці та суспільстві, розвитком процесів глобалізації та інтеграції країн у світогосподарський простір перед керівництвом підприємства постає необхідність уточнення концепції управління економічною безпекою, яка допоможе керівництву організувати раціональне використання наявних ресурсів та потенціальних можливостей, з урахуванням змін умов внутрішнього та зовнішнього середовища в стратегічній перспективі.

Перелік посилань:

1. Азаренков Г.Ф. Місце компетентнісного підходу в теорії управління економічною безпекою підприємства / Г.Ф. Азаренков, К.В. Бондаренко // Молодий вчений. – 2016. – №5. – С. 1-4.
2. Геєць В.М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк. – Харків, 2006. – 240 с.
3. Довбня С.Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С.Б. Довбня, Н.Ю. Гічова // Фінанси України. – 2008. – № 4. – С. 88-97.
4. Дрикань В.Л. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. / В.Л. Дрикань, І.В. Воловецька, О.В. Маковоз. – Харків: УкрДАЗТ, 2011. – 266 с.
5. Забродський В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродський, Н. Капустин // Бизнес-Информ. – №15-16. – 1999. – С. 35-37.
6. Економічна безпека: навч. посіб. / О.Є. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасименко та ін.; за ред. О.М. Джузі. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.

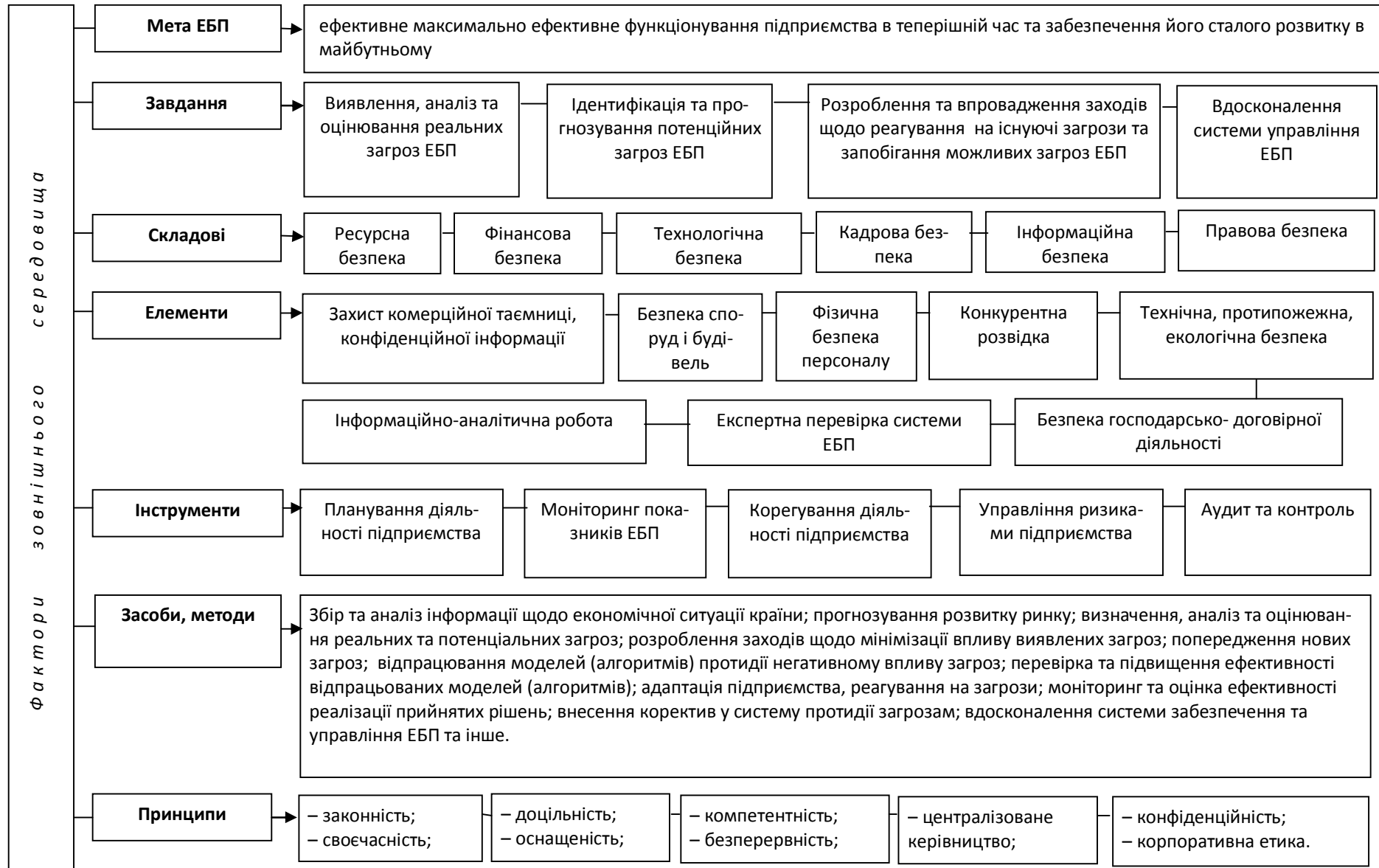

Рисунок 2 – Загальна концепція забезпечення економічної безпеки підприємства [6; 12-15]

7. Евдокимов Ф.И. Экономическая устойчивость предприятия как фактор его безопасности / Ф.И. Евдокимов, Е.В. Мизина // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Економічна. – Вип.37. – 2009. – С.16-25.

8. Кавун С.В. Методика построения политики безопасности организации / С.В. Кавун, Г.В. Шубина // Бизнес Информ. – №1-2. – 2005. – С. 96-102.

9. Безпека підприємства і управління ризиками // Веб-портал Factum. Колегія детективів і фахівців безпеки бізнесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.detective-ua.com/bezpeka-pidpriyemstva-i-upravlinnya-rizikami/>

10. Міщенко С.П. Концептуальні основи забезпечення економічної безпеки підприємства / С.П. Міщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків: УкрДАЗТ, 2012. – №37. - С. 215-220.

11. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т.Г., Волошин В.І., Бойкевич О.Р., Каркавчук В.В. [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Ліга-Прес, 2012. – 386 с.

12. Орлик О.В. Економічна безпека підприємства: властивості, стратегія та методи забезпечення / О.В. Орлик // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2 т.]. - Дніпропетровськ: ФОП Дробязко С.І., 2014. – Т. 2. – 349 с.

13. Логвіненко В.О. Основні принципи побудови системи економічної безпеки підприємства / В.О. Логвіненко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=70447>

14. Куделя Л.В. Формування концепції забезпечення економічної безпеки підприємств / Л.В. Куделя // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – Вип. 5. – Ч. 2. – 2014. – С. 125-128.

15. Ваганова Л.В. Принципи побудови концепції забезпечення економічної безпеки підприємства / Л.В. Ваганова // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. - №3 (57). – 2011. – С. 211-213.

Стаття надійшла: 01.02.2017 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

Рецензент: д.е.н., проф. Дергачова В.В.

(Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»)

УДК 336.02

JEL Classification: E 22, C 45

МОДЕЛЮВАННЯ АЛГОРИТМУ ВИЗНАЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ПРИВАБЛИВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Новак І.М., к.е.н, доцент

Уманський національний університет садівництва

Анотація. У статті визначено, що передумовою економічного відродження вітчизняних підприємств можуть бути інвестиції в інноваційні технології та прогресивні методи управління. Відзначено, що питання пов'язані із активізацією інвестиційних процесів, пошуку резервів підвищення ефективності інвестицій на підприємствах є особливо актуальними сьогодні як серед вітчизняних так і іноземних науковців.

Досліджено погляди вчених різних наукових шкіл на значення капіталу у процесі інвестування. Наведено приклади наукових досліджень, що відображують різносторонній підхід вчених до дослідження впливу капіталу на фактори, що визначають розвиток економіки.

Відзначено, що за нинішніх умов для створення в країні сприятливого середовища для розвитку інвестиційного процесу потрібно, окрім заходів державної політики направленої на покращення інвестиційного клімату, розробити економіко-математичний апарат, який дозволить потенційному інвестору здійснити правильний вибір об'єкту інвестування.

Запропоновано використовувати розроблену економіко-математичну модель визначення інвестиційно-привабливого підприємства. Вона розв'язується за допомогою програми для роботи з електронними таблицями Microsoft Office Excel. Дана модель дозволяє обрати оптимальний варіант інвестування капіталу, щоб отримати максимальний прибуток. Використання розробленого алгоритму дозволить потенційним інвесторам зменшити ризики при виборі об'єкту інвестування. Інвестування стимулюватиме виробництво, забезпечить умови стійкого і швидкого економічного росту, та збільшення рівня суспільного добробуту в країні.